תנ״ך · אחרונים · חיד״א · חומת אנך · כתובים

חומת אנך על אסתר

רבי חיים יוסף דוד אזולאי [החיד"א]

ספריית אור ברסלב · or-breslev.co.il

חומת אנך על אסתר

רבי חיים יוסף דוד אזולאי [החיד"א]

מקור הטקסט: ספריא · רישיון: לפי המהדורה: נחלת הכלל או Creative Commons

התכנים שלפניכם נאספו, מוינו, סוננו ונערכו בעמל רב ובמסירות על ידי צוות פרויקט 'אוצריא' (otzaria.org).

לקריאה באתר, עם המפרשים והמקורות ליד כל שורה: https://or-breslev.co.il/library/חומת-אנך-על-אסתר/
הקובץ נוצר ב־16 בנובמבר 2026 מגרסה v38-202611160902 של הספרייה.

תוכן העניינים

פרק א 4
פסוק א 4
פסוק יב 4
פסוק טז 5
פסוק יט 5
פרק ב 5
פסוק א 5
פסוק ה 5
פסוק טו 6
פסוק כ 6
פסוק כג 8
פרק ג 8
פסוק א 8
פסוק ב 9
פסוק ח 10
פסוק י 10
פסוק יא 10
פרק ד 12
פסוק ז 12
פסוק טז 12
פרק ה 13
פסוק א 13
פסוק ב 13
פסוק ד 14
פסוק יב 14
פסוק יד 14
פרק ו 14
פסוק א 14
פסוק ג 15
פסוק ד 16
פסוק יג 16
פרק ז 17
פסוק ד 17
פסוק ה 17
פסוק ו 17
פסוק ח 18
פסוק י 18
פרק ח 18
פסוק ה 18
פסוק ז 19
פסוק יג 19
פסוק טו 20
פרק ט 20
פסוק א 20
פסוק ד 20
פסוק ו 20
פסוק כב 21
פסוק כו 21
פסוק לב 21

פרק א

פסוק א

הוא אחשורוש וכו'. אפשר דרמז שאינו ראוי לקרותו מלך יען ביטל בנין בית המקדש ועוד שעל ידו באו ישראל לסכנת מות. אך בזכות אסתר האריכו לו מן השמים וזה רמז באמרו המלך על קכ"ז מדינה שהוא בזכות אסתר שמלכה על מדינות כשני חיי שרה כמשז"ל. והרב מהר"י מטראני ז"ל בדרשותיו פירש הני קראי דאחשורוש חשב הקץ שנאמר על ידי ירמיהו לפי מלאת לבבל שבעים שנה ועד ג' שנים לא היה מחשיב עצמו למלך ובהגיע תור השלשה שנים נראה בעיניו כאלו עתה תפס המלכות ולז"א ויהי בימי אחשורוש ולא הזכירו בשם מלך שכן הוא היה בעיניו כהדיוט אבל אח"כ כמולך מחדש על הודו ועל כוש וז"ש בימים ההם כשבת דומה בעיניו כאלו עתה ישב. וכבר אמרו בחגיהם של גוים ובכלל יום שתפסה רומי מלכות וכו' ואמרו שלשה ימים לפניהם ושלשה ימים אחריהם אסור וכאן בשנת שלש למלכו יום שמלך עצמו עשאו י"ט וכאלו עכשיו תפס המלכות וג' ימים לפניו ושלשה ימים לאחריו הרי שבעה ימים ובודאי דהוא יום חג ואזיל ומודה לע"ז והוציא כלי בהמ"ק לשתות בהם. ולא מפני ששתו ישראל בכלי הקדש נתחייבו שהרי ירדו מקדושתן כדכתיב ובאו בה פריצים וחללוה משבאו לידם נעשו חולין וז"ש וכלים מכלים שונים כלומר כלים שנשתנו בידם והיו חולין אכן עונש ישראל שנהנו מסעודת הרשע אשר יפח לקץ ואזיל ומודה ואסור לשאת ולתת כ"ש לאכול ולשמוח עמו וסיפר ענין חור כרפס וכו' שהוא סימן לע"ז וכו' זהת"ד בקצור. והרב מופת הדור מהרח"א ז"ל בספר מקראי קדש דחה דבריו ואני בעניי ישבתי דברי מהרימ"ט ז"ל כמ"ש בספר דברים אחדים דף קמ"ו ע"ב ע"ש:

פסוק יב

ותמאן המלכה ושתי לבא בדבר המלך וכו'. אפשר לומר במ"ש בסנהדרין דף מ"ט בב' צדיקים וטובים ממנו טובים שהיו דורשים אכין ורקין והוא לא דרש צדיקים שהן בפה ולא עשו והוא באגרת עשה ומסוגיא זו למד הרב גנת ורדים כלל ג' סימן ט' דלא ענש הכתוב לעובר על גזרת המלך רק כשמצוה אליו פה אל פה ולא כשמצוה לו על ידי כתב ע"ש וכתב הרב ש"ך על התורה דעל ידי שליח אינו כמצות המלך עצמו. וז"ש ותמאן המלכה ושתי לבא בדבר המלך אשר ביד הסריסים כלומר דעל ידי הסריסים אינו כעובר על מצות המלך שמצוהו פה אל פה אחשורוש פתח בהצלה דהוא אמר כדת מה לעשות במלכה ושתי על אשר לא עשתה את מאמר המלך אחשורוש ביד הסריסים. רצונו תנו

עיניכם שיש צדדין לזכות אחר שהיא מלכה והו"ל כשני מלכים מריבים זה עם זה. ועוד אשר לא עשתה את מאמר המלך אחשורוש ביד הסריסים והיה על ידי שליח ויש מקום פטור דבישראל כתיב אשר ימרה את פיך דייקא:

פסוק טז

ויאמר ממוכן לפני המלך והשרים. מה ענין זה לאשר ימרה את פיך שאינו עושה ציוויו. אבל בכאן היה בזיון ולא למלך לבד אלא גם לכל השרים ולכל העמים כי לא על המלך לבדו וכו' כי יצא דבר המלכה על כל הנשים להבזות בעליהן שאם המלכה לא באה הם יוסיפו להבזות. ובתקלה כזו לא יועיל שהיא מלכה ולא יציל שהיה על ידי שליח. דהכא בזיון כמ"ש וכדי בזיון וקצף:

פסוק יט

ומלכותה יתן המלך לרעותה. רמוז בכתוב דושתי הרע של אסתר כמ"ש רבינו האר"י ז"ל. וגם כי אסתר מפרדת חלק הרע שבה. ובו נטפל אחשורוש דוקא. מ"מ זה חלק הרע שבטוב. והוא טוב מושתי רע דרע וז"ש הטובה ממנה:

פרק ב

פסוק א

זכר את ושתי ואת אשר עשתה ואת אשר נגזר עליה. רבינו מהר"א מגרמיזא ז"ל פירש עליה כמו השוק והעליה שהוא האליה והיינו שנולד לה זנב עכ"ד ואפשר דזנב רמז שהוא סוף זרע נבוכדנצר הרשע ונכרת. גם שהיא כיונה לדבר עבירה כמשז"ל והנה יצר גימטריא ש'. זנב גימטריא ט"ן ורמז בא שטן ורקד ביניהם. ורמוז בשמה ושתי וי שת כמו וחשופי שת. ויש לרמוז זכר את ושתי שהיתה פרוצה ואשר עשתה לעשות המשתה לדבר עבירה. ואת אשר נגזר על שלא רצתה לבא ערומה. והטעם עליה מכח זנב שנולד לה שאם לאו היא היתה רוצה:

פסוק ה

איש יהודי וכו' בן יאיר וכו'. אחר שלמדונו רבותינו פ"ק דמגילה דכל השמות רומזים לו. אפשר לומר דרך דרש ורמז. איש יהודי כמ"ש בילקוט שלא נטמא בפיו ולא נהנה מסעודת אותו רשע נקרא יהודי. וכי תימא הגם שהיה צדיק גמור היה ראוי שיתפס על הדור. לז"א בן יאיר שהזהיר עיני ישראל והזהירם שלא ילכו ולא שמעו ובזה ניצול. ואדרבא רצה הקב"ה לכלות את ישראל ולהוציא עם ממרדכי כמו ממשה כמ"ש בספר לקט שמואל דף כ"ג ע"ד וזהו בן שמעי ששמע רצון הקב"ה. בן קיש שנקש על דלתי

רחמים להתפלל על ישראל כמשה רבינו ע"ה ופתחו לו ולא רצה בגדולתו ואמרו במדרש רבה איש יהודי שהיה שקול בדורו כמשה רבינו דכתיב והאיש משה עניו מאד ע"ש ויומתק כי איש יהודי גימטריא משה. לומר שהיה עניו ושקול כמשה. וידוע דהעניו אין הפלו' שולט בו ומבטל גזרות רעות ותפלתו נשמעת. וזה רמז איש יהודי גימטריא משה ששקול בדורו כמשה והיה עניו ולזה בן יאיר שהאיר עיני ישראל וביטל הגזירה. בן שמעי ששמע מן השמים שיש הצלה כמ"ש בדרושים מרז"ל. בן קיש שהתפלל ונתקבלה תפלתו. איש ימיני שכיוין לתקן שאול שהחיה אגג ובא המן הרשע ובהיותו מזרעו ובזכותו ניצולו כיוין לתקן פגם שאול וא"ש דע"י כל אלו המעלות היה מתקן איש ימיני והוא שאול ע"ה. גם איש יהודי גימטריא אל שדי. גם ס"ת איש יהודי היה גימטריא שדי עם הכולל. ורז"ל אמרו במדרש אמר דוד זכרני ה' ברצון עמך כשתעשה תשועה ע"י מרדכי זכרני ופירש רבינו מהר"א מגרמיזא ז"ל דאמו של מרדכי מיהודה ולמשפחותם לבית אבותם וז"ש לו הקב"ה לך אני מדכר קדמאי איש יהודי ואח"כ איש ימיני עכ"ד וידוע דדוד המלך ע"ה אחוז במלכות ומלכות שושנה ויש לרמוז כי הוא ששון ה' כי ששון יסוד ה' מלכות וזה רמז איש יהודי דאתי מיהודה שהוא דוד אשר היה בשושן הבירה פירוש אחוז במלכות וכל ימיו השתדל בשושן יסוד הבירה מלכות ליחדם הבירה גימטריא רכ"ב פירוש רכב אלהים א"נ דמרדכי ניצוץ יעקב אע"ה כמ"ש האר"י ז"ל גם סוד מרדכי יסוד אבא העודף ויוצא מיסוד מלכות וז"ש איש רמז ליעקב אע"ה איש תם יהודי רמז לדוד והוא היה בשושן יסוד הבירה מלכות העודף מיסוד מלכות ושמו גימטריא משה עם הכולל שהיה כמשה בדורו וא"ש ההי"ב:

פסוק טו

ובהגיע תור אסתר בת אביחיל. אפשר לרמוז דאמרו בזהר חדש דתורה היא תורה שבכתב ותור תורה שבע"פ וידוע מ"ש פרק רבי עקיבא מכאן מודעא רבא לאוריתא והדור קבלוה בימי אחשורוש. ואמרו בתנחומא דהמודעא היתה על תורה שבע"פ ע"ש וזה רמז ובהגיע תור היא תורה שבע"פ שקבלוה ברצון בזכות אסתר בת אביחיל:

פסוק כ

אין אסתר מגדת וכו'. הרב זרע ברך ח"ג דף י"ב נתן טעם למה לא הגידה אסתר את עמה ואת מולדתה שהטעם הוא מפני שהיתה מכנסת שידה במקומה. ואחשורוש לא היה מדבר עם אסתר שאינה בת מלכים ולכן היתה יכולה להכניס שידה במקומה. כי הנה אמרו רז"ל שצריך לדבר עם אשתו שמא תתחלף בשידה משמע שאין לה רשות לשנות הקול כאשתו. ולכן בתחילה לא הגידה אסתר את עמה ואת מולדתה דכיון דלא ידע

שהיא בת מלכים אין מדבר עמה ויכולה להחליף שידה במקומה. ולכן בסוף כשהלכה לבטל גזרת המן היא מוכרחת להגיד שהיא ישראלית מזרע שאול המלך. וכיון שהיתה בת מלכים ידבר עמה ושוב אינה יכולה להכניס שידה שאין לה רשות לשנות הקול ומוכרחת להיות היא עצמה עמו כדי לדבר לו. ולכן אמרה ובכן אבא אל המלך אשר לא כדת וכאשר אבדתי אבדתי ותהיה אסורה למרדכי עכ"ד הרב זרע ברך ז"ל. ואפשר שזהו שאמר אין אסתר מגדת וכו' כאשר ציוה עליה מרדכי וכו' והטעם הוא ואת מאמר מרדכי אסתר עושה שציוה לה להפריד הרע ובו יטפל אחשורוש וכך היתה עושה אסתר. כאשר היתה באמנה אתו שעם מרדכי היתה אסתר ממש אבל עם אחשורוש היה צד הרע. ובזה ל"ק קושית התוספות דצריך הבחנה דהא אחשורוש לא נטפל כי אם בצד הרע לבד. ולזה אין אסתר מגדת כדי שלא ידבר עמה. ומ"ש הרב מהר"ר יונתן ז"ל בספר יערות דבש ח"ב דף פ"א ע"ב במשז"ל שהיתה טובלת ויושבת בחיקו של מרדכי שטובלת שלא תהיה שידה דהכשוף מתבטל במים ע"ש עמו הסליחה דדוקא כשוף דהוא אחיזת עינים כגון דף עץ דנדמה לחמור כמ"ש בש"ס זה מתבטל במים. אבל השדים עצמם הם נכנסים במים ואף במים יכולים להתהפך ואין כאן מקום להאריך. חוזרנו לדברי הרב זרע ברך זכרונו לברכה הנתנין למעלה דכפי דבריו כשהגידה אסתר שהיא מזרע שאול והיה מדבר עמה א"כ לא יכלה להכניס שידה דאין לה רשות לשנות הקול והיתה מוכרחת היא עצמה בדבורה להיות עמו ואז נאסרה למרדכי. ובהכי היה מתישב יותר דילדה אסתר דריוש מאחשורוש ומלך תחת אביו. ונאמר דהיה זה כשהגידה עמה שהיתה בת מלכים ובו בפרק היא בכבודה היתה עמו. וקשה על זה דמרעיא מהימנא מוכח דח"ו לא שלט אחשורוש כלל אלא בשידה ולא היה עם אסתר כלל אפילו אח"כ וכתיב וכבודי לאחר לא אתן. ולפ"ז גם כשהגידה שהיא בת מלכים והיה מדבר עמה היתה מכנסת השידה והא השידה אין לה רשות לשנות הקול. לכן נראה לישב הענין באופן זה דאסתר היתה חושבת דחלק הרע שהיא מפרדת והיא שידה אין לה כח לשנות הקול כמותה כמשז"ל שידבר עם אשתו ולא שנא לה בין שידה דעלמא לחלק הרע שבה לכן לא הגידה שהיא בת מלכים שלא ידבר עמה. ועתה שהיא מוכרחת להגיד שהיא מזרע המלוכה ידבר עמה וצריכה היא אסתר כמות שהיא בכבודה להיות עמו. וגם יען שעתה הולכת ברצון מעצמה אעיקרא אפשר דלא יהיה לה כח להפריד הרע ולזה אמרה לך כנוס את כל היהודים שיהיו באחדות נמרץ ומוכרח כשהם באחדות שיהיו ענוים ובהיותך גדול הדור כמשה בדורו ועניו אהני זכותך ויעלה בידך ליחדם ותפלת הענוים היא מקובלת. וצומו עלי שהתענית במקום קרבן ליחד העולמות עלי שאני בסכנת גוף ונפש. ג' ימים.

אחד על ההליכה עצמה שההולך בלי קריאה אחת דתו להמית. והשני שאוכל להפריד הרע כראשונה. ושלישי בשביל הקול. ובכן אבא אל המלך אשר לא כדת. דת המלך ודת יהודית וכאשר אבדתי הכח שהיה לי להפריד הרע. אבדתי שצריכה אני עצמי להיות עמו ונאבדת ממך שאהיה אסורה לך. ויושר לבה וצדקתה שמסרה עצמה על קדוש ה' והוסיפה קדושה על קדושתה ותלבש אסתר מלכו"ת ואמרו רז"ל שלבשתה רוח הקדש. וזה רמז לה מרדכי ומי יודע אם לעת כזאת הגעת למלכו"ת שתזכי לרוח הקדש וכן הוות לה. ובמוט"ב תלתא כחדא שריין תחילת ביאה הושיט לה השרביט וחיה. וזאת שנית שגם עתה יכלה להפריד הרע כמו שהיתה עושה מקדם. ועוד בה שלישית דהגם שהיה מדבר עמה. חלק הרע ישלח דברו בקול אסתר דלא דמיא לשידה דעלמא כי היא בחינת אסתר עצמה חלק הרע מהטוב כי שיח וכי שיג לה. וזה רמז מ"ש בחולין אסתר מן התורה מנין שנאמר ואנכי הסתר אסתיר וצריך לדעת כפל הדברים סתרא"י נינהו הסתר אסתיר. ולפי דרכנו הסתר קודם שלא הגידה עמה ולא הלכה ברצונה והיה בה כח להפריד חלק הרע. אסתיר גם אחר שהלכה ברצונה והגידה שהיא מזרע שאול המלך והיה מדבר עמה יכלה להפריד חלק הרע. ולשו"ן הר"ע כקולה וזהו הכפל:

פסוק כג

ויכתב בספר דברי הימים לפני המלך. פירוש הרב מהר"י ז"ל בספר יערות דבש דכל מקום שנאמר מלך סתם הוא ממ"ה הקב"ה וארז"ל דנכתב בשמים דכל האומר דבר בשם אומרו מביא גאולה לעולם ולכן נכתב בשמים:

פרק ג

פסוק א

אחר הדברים האלה גדל המלך אחשורוש את המן בן המדתא. ודרך רמז אפשר אחר ה' דברים כלומר חמשה דברים. האלה ר"ת ה' אלה לרעת המן. והם א' שאמרו במדרש שדיבר שטנה על בית המקדש אמר הקב"ה אגדלנו ואנקם ממנו. ב' שיעץ להרוג ושתי ואחשורוש עברתו שמרה לנצח עד בא יומו ויעקרהו כמ"ש רבינו מהר"א מגימיזא. ג' מלכות אסתר כי הוא היתה אם בישראל להושיעם מיד שונא. ד' אלמלא אגרות ראשונות שכתבו להיות כל איש שורר וכו' ח"ו היו פושטים יד בישראל אבל היו דבריהם לחרפה ולבזיון. ה' שמרדכי הציל לאחשורוש וגילה עצת בגתן ותרש. וכל אלה גרמו ישועת ישראל ולעקור ע"ז המן הרע. כאשר כל זה מפורש ברז"ל והמפרשים:

פסוק ב

כורעים ומשתחוים וכו' מדוע אתה עובר וכו' כאמרם אליו יום ויום וכו'. הדקדוקים במקראי קדש הללו הן נגלים כאשר ירדוף הקור"א. ואפשר כמ"ש בתוספתא דהמן נמכר לעבד למרדכי וכתוב שם שטר העבדות שכתב המן והביא כל לשון התוספתא הרב עיר וקדיש הרשב"א הלוי ז"ל בספר הנחמד מנות הלוי. והדין היא שגוי הקונה גוי לא קנאו אלא למעשה ידיו אבל ישראל הקונה גוי קנה גופו וכאשר מתבאר מדברי הרמב"ם ז"ל פ"ט דעבדים דין ה' וממ"ש מרן ז"ל בכסף משנה שם. והשתא מצות המלך להשתחוות להמן והיה צלם חקוק על בגדו וכתבו המפרשים דזמנין דאזיל בלבוש אחר וזה שאמר וכל עבדי המלך כורעים להמן עצמו כשלא היה לו לבוש שחקוק עליו עבודה זרה. ומשתחוים כשהיה לבוש בגד שחקוק עליו עבודה זרה. ומרדכי לא יכרע להמן ולא ישתהוה לעבודה זרה. ויאמרו עבדי המלך מדוע אתה עובר את מצות המלך דודאי לא לחנם. ויהי כאומרם אליו יום ויום בין ביום שהיה צלם חקוק על בגדו בין כשלא הי"ל צלם. ולא שמע אליהם בטענה שהקונה גוי והוא ישראל קנה גופו. ולא דמי לגוי הקונה גוי שלא קנאו אלא למעשה ידיו. ומאחר שגופו קנוי לו אינו מן הדין לבזות עצמו להשתחות לעבדו אשר גופו קנוי לו. ויגידו להמן לראות היעמדו דבריו אשר הוא יהודי וגופו קנוי וירא המן כי אין מרדכי כורע כשאין לו צלם ואין משתחוה כשיש לו צלם והיה טעמו בעבור שהוא עבדו. ויבז בעיניו לשלוח יד במרדכי לבדו כי אז אם יהרוג למרדכי יהיה שיחה בפי הבריות וידעו הטעם כי הוא עבדו ולכן הורג אדוניו והוא ביזוי לו. כי הגידו לו את עם מרדכי צוררי עמלק והם יפרסמו קלונו. אי נמי כי הגידו לו את עם מרדכי שאם נהרג צדיק אחד הוא מכפר על כלם והוא ברשעו לא רצה שיהיה להם כפרה ולכן חשב להשמיד כלם כאחד. אי נמי במה שכתב הרב יערות דבש דף צ"ז דמשה רבינו ע"ה היה כולל כל נשמות ישראל וכן מרדכי כמ"ש איש יהודי שהיה שקול כמשה רבינו ע"ה. וכמ"ש שם בענין חילוק הפרזים למוקפים יש להשיב על דברי הרב ז"ל כמ"ש אני עני במק"א ואכמ"ל. ועל פי האמור אפשר לרמוז פרשת ואתה תצוה וכו' הכוונה ואתה תצוה את בנ"י שאתה מחובר עמהם שאתה כולל כלם ויקחו אליך שיתמידו בתלמוד תורה שהיא שלך. שמן זית זך ר"ת גימטריא מרדכי היהודי כמ"ש רבינו מהר"א מגרמיזא ז"ל שהוא כמוך. ואפשר שזה שאמר ויבז בעיניו לשלוח יד במרדכי לבדו כי הגידו לו את עם מרדכי כלומר שכלם אחוזים בו על דרך מרע"ה ובשנאת מרדכי רצה לעקור הכל מאחר שכלם אחוזים בו:

פסוק ח

ישנו עם אחד כו'. אפשר לפרש שהכונה ישנו עם אחד שתכלית אומה זו הוא להיות אחדות ביניהם וזהו קיומם ויסודם. אבל עתה מפוזר מיכא ציבחר מיכא צבחר ואפילו אותם שהם במקום אחד מפורד הם נפרדים ושנאת חנם יש ביניהם ולא סגי ביניהם אלא בין העמים גם שונאים לעמים ופשתה המספחת בכל מדינות מלכות ויש נזק גדול שימשכו מדות רעות שלהם בכל המלכות ודתיהם שונות מכל עם שעיקרם הוא יחוד ואחדות ועושים ההפך והוא הפך דתם ואת דתי המלך אינם עושים ונמצאו קרחים מכל דת. ולמלך אין שוה להניחם כי ימשך נזק גדול בכל המלכות להשריש מדות רעות אלו בכל המלכות. אם על המלך טוב יכתב לאבדם וכו' ואח"כ ראיתי קצת מזה במפרשים. ובהכי ניחא מ"ש רז"ל ישנו עם אחד ישנים מן המצות דכיון דיש שנאה ביניהם נפל תור"ה דכי איכא אחדות כשמקיים אחד מהם מצוה נחשב כאלו קיימוה הכל אבל עתה נתמעט כח המצות ומה גם שעוברים תדיר על מצות עשה ואהבת לרעך כמוך ועל לא תשנא ועל לא תקום ולא תטור וזה תדיר ואם כן ישנים מן המצות:

פסוק י

ויסר המלך את טבעתו. כתוב בספר שכחת לקט דאם המן היה נותן זהב שהוא דין לא היה תקומה אך נתן כסף שהוא חסד ועי"ז ניצולו ישראל זהו תורף דבריו. ואחשורוש היה יותר שונא והרגיש בזה ויסר המלך את טבעתו שהוא זהב לעורר הדין. אך גם הוא טח מראות עיניו ואמר לו הכסף נתון לך ונמצא שקיים המכירה בכסף אלא שאחר כך נתן לו הכסף במתנה ואם כן ישראל נמכרו בכסף שהוא חסד. וטבעת זהב נתנו להמן לעורר הדין עליו. ועוד הארכתי אני בעניי בדרושים בס"ד:

פסוק יא

הכסף נתון לך. הרב מהר"ר יונתן ביערות דבש חלק ב' דף פ"ח כתב עמ"ש פרקא קמא דמגילה דאמר המן למרדכי אתי מלא קמצא דידכו ודחי עשרת אלפי ככר כסף דידי וצריך להבין מה ענין קומץ שהוא קרבן לה' ועשרת אלפים ככר שנתן לאחשורוש ואם יתן איש מתנה למלך הירצה לה'. וכן אמרו גלוי וידוע שעתיד המן לשקול וכו' לפיכך הקדים השקלים מה ענין זה לזה השקלים לקרבנות. והמן שקיל ואתי למלך טפש ותו מאי קאמר דחי לעשרת אלפים ככר הלא לא היה אלא אמירה בעלמא דתכף א"ל אחשורוש הכסף נתון לך. אבל הענין כי אמר לו הכסף נתון לך והעם לעשות בו כטוב בעיניך ועל שניהם הוא אומר כטוב בעיניך ותכלית הטוב בכסף לחלקו לעניים וכבר א"ה ידעו מנבוכדנצר כי הצדקה מועילה מאד כמ"ש לו דניאל וחטאך בצדקה פרוק וזה

היה טוב בעיני כל השרים לחלקם לעניים וכן עשה וחשב שהוא יותר מכל הקרבנות דכתיב נבחר לה' מזבח ולזה תמ"ה יקרא אתי מלא קמצא וכו' ודחי עשרת אלפים ככר כסף לעניים. והשיב מרדכי כי הצדקה שלי דמה שקנה עבד קנה רבו זהו תורף דבריו והם חידוש גדול ומשפטי הכתובים ורז"ל לא משמע כן. ולפי דבריו אפשר במה שנודע מפי סופרי"ם דמלך ספרד שאל למשנהו דהוה אמיד טובא בעושר גדול על אחת כמה וכמה רבבות סך ממונו. והשיבו כי ממונו סך שלשים אלף כפולות וחרה אף המלך ואמר לו המשנה אדוני שאל כמה הוא ממוני ואמת יהגה חכי כי אעבור בסך שלשים אלף כפולות נתתי לצדקה וזהו ממוני ודאי. והיתר על זה לא ידעתי למי יהיה. ותשובה נצחת השיבו כמ"ש מונבז המלך פרקא קמא דבתרא וז"ש הכסף נתון לך רוצה לומר שתתנהו לצדקה ואז יהיה לך דלא יקרא שלו כי אם מה שנותן לצדקה. ובזה מובן מ"ש במדרש לקח טוב ורוח הקדש אומרת העץ נתון לך הכסף גימטריא העץ. כלומר שקר ענה אחשורוש דעבדא דמאן הוא ונכסוהי למאן דצדקה זו של מרדכי. ולכן העץ נתון לך הכונה דאמרו רז"ל דלקח עץ מבית המקדש והכין העץ למרדכי ואפשר דיען הוא כתב בשטר שהוא עבד של מרדכי דאם ימרוד בו יתנסח אע מביתיה וזקיף יתמחא עלוהי. בההוא פחדא הוה יתיב ובקש עץ שאינו שלו. אכן רוה"ק אומרת העץ נתון לך והרי הוא שלך ויתקיים מ"ש בשטר וכמשפטך אתה חרצת. וזהו כונת התוספתא אשר הכין לו תנא לו הכין כלומר דבהכנה זו הוציאו לחולין וקנאו להיות שלו ויתקיים מ"ש בשטר שכתב על עצמו. ויען שישראל השתחוו לצלם לכן הקדים הקב"ה שיתנו שקלים. וכשם שהיו שקלים לכפר על העגל כמ"ש בתנחומא דף ק"ט ע"ב דפוס אמשטרדם. ולדעת מאן דאמר במדרש דגזרת המן בעבור מכירת יוסף א"ש נמי דמבואר בתנחומא שם דף קי"ב ריש ע"ב דמחצית השקל לכפר מכירת יוסף ע"ש. ולפי דברי הרב מהר"י הנזכר דהמן נתן הכסף לגוים לצדקה. מצינו טוב טעם למ"ש רז"ל דבפורים דינא הוא גם כי יתנו בגוים דכיון דמתנות לאביונים אתיא זכירה רב חסד שלא קבל ה' צדקות המן. וכל קבל דנא אנן בדידן מיהב יהבי ישראל צדקה אמיתית לאביוני ישראל. ואתיא מכללא לתת לגוים לזכור צדקת המן לגוים ואהניא ליה לקעקע ביצתו ותלו אותו כמ"ש רוה"ק הכסף העץ נתון לך. ועוד אפשר לומר כמ"ש הרב עיר וקדיש הרשב"א הלוי ז"ל בספר הבהיר מנות הלוי דכל שררת המן היה שבעים יום וביום שבעים ואחד נתלה וזה רמז העץ כי צ"ה גימטריא המן ע' רמז לשבעים יום שהיתה שררתו. וכשתחבר ע' עם שמו יעלה כמספר העץ. וזהו הכסף גימטריא העץ. עוד יש לרמוז שכתב הרב מהר"י ביערות דבש ח"ב דף ע"ט ע"ג דטעם המן דשמח שיצא הגורל באדר דכנסת ישראל ליונה אמתילא

וכתב רשב"ם ז"ל בבתרא ריש דף פ' שדרך היונים לעשות שתי ולדות בכל חדש זכר ונקבה חוץ מאדר שאינן יולדות ע"ש ולכן שמח דחדש אדר סימן רע ליונה עד כאן דבריו. ואפשר כי יונה היה סימן רע לו כי יונה גימטריא ע"א וביום ע"א נתלה ואבד שמו:

פרק ד

פסוק ז

ויגד לו מרדכי את כל אשר קרהו וכו'. אפשר לרמוז לפי מה שכתבתי בסמוך משם הרב מהר"י ז"ל דהמן נתן העשרת אלפים ככר כסף לצדקה והכוונה דהגיד מרדכי את כל אשר קרהו בן בנו של קרהו עמלק כמשז"ל דהמן הוא עבדו וגופו קנוי לו. ואת פרשת הכסף וכו' ושוב נתנם לצדקה ומה שקנה עבד קנה רבו. ועוד מה צדקה היא זו לאבד אומה שלימה. ומזה תשכיל אסתר כי יגיעו לריק וז"ש ביהודים לאבדם כלומר ראי עתה כל צדקותיו כענן בקר והיו לו לתקלה וזה שאמר ואת פרשת הכסף דרוח הקדש אומרת העץ נתון לך. ולכן תחזק לב אסתר לבא אל המלך:

פסוק טז

לך כנוס את כל היהודים וכו'. אפשר במ"ש ז"ל שאלו לחכמה חוטא מה ענשו וכו' והתורה אמרה יביא קרבן ויתכפר. ובו בפרק חרב בית המקדש ולא היה אפשר להקריב קרבנות. לזה נתחכמה אסתר שיעשו ארבעה דברים שהם כקרבנות תלמוד תורה דחשובה כקרבנות כמ"ש בסוף מנחות דעוסק בתורה אינו צריך עולה וכו'. ותפלה שהוא גדולה יותר מן הקרבנות כמשז"ל. ותענית שהוא כקרבן שמקריב חלבו ודמו. ולהיות ענוים דאריב"ל מי שדעתו שפלה מעלה עליו כאלו הקריב כל הקרבנות כלם. וזה שאמרה לך כנוס את כל היהודים והיו לאחדים באחדות גמור לקבל התורה ברצון. ורמז דהמון העם יהיו כמו הת"ח לבטל המודעא דהת"ח לא הי"ל מודעא כמ"ש ברעיא מהימנא. ועתה כנוס את כל היהודים בחדא מחתא כלהו לטיבותא דלא יעידון מאורייתא ברעותא וחדוותא ואחדותא וממילא דקנו ענוה בשלמותא וצומו עלי תענית לילה ויום תפלה כמ"ש בתרגום. והרי כאן ארבעה דברים דכל חד הוי כקרבן. אי נמי בסגנון אחר לך כנוס שיהיו באחדות וכשיש שלו"ם מבטל עשו שהוא כמספר שלום. וצומו עלי לילה ויום רמז לתורה שבעל פה בלילה ותורה שבכתב ביום. וגם אני ונערותי אצום. אבל תורה נשים פטורות. ואפשר לרמוז לך כנוס את כל היהודים שיהיו באחדות ובמקום שנאת יקבלו התורה משיבת כמספר שנאת ואחד יותר שיהיה אחדות גמור וזה רמז

מגילה נקרא"ת גימטריא שנאת ועם הכולל משיבת דהיא התורה דהדור קבלוה ולכך מגילה נקראת:

ובכן אבא אל המלך אשר לא כדת וכאשר אבדתי אבדתי. אפשר דיש מי שסובר דלהצלת ישראל מותרת אשת איש להזקק למושל או לרוצח כדי להציל ישראל ונחשב זה לאונס ומותרת לבעלה אמנם נראה דהלכה כמאן דאסר דהגם דמצוה רבה עושה אשה זו להצלת ישראל. מכל מקום כיון שהביאה עצמה ברצון ולא נאנסה בביאה אסורה לבעלה. וז"ש אסתר ובכן אבא אל המלך אשר לא כדת רמזה בזה דהגם דהצלת ישראל מצוה עושה מכל מקום הביאה היא ברצון ואסורה וז"ש אב"א אל המלך אשר לא כדת וכאשר אבדתי אבדתי כלומר דכמעט ישראל ניצולו דממ"נ אם המלך הורגה על שבאה מעצמה ניצולו ישראל דכי מייתי חד מנייהו נתבטלה הגזרה ואם יושיט לה שרביטו ותנצל תבכה ותתחנן לו לבטל הגזרה וממ"נ ישראל ניצולו. אבל היא ממ"נ בצער דאם תהרג וז"ש וכאשר אבדתי ואם יושיט לה השרביט וחיה מכל מקום אבדתי שאני נאסרת:

פרק ה

פסוק א

ויהי ביום השלישי ותלבש אסתר מלכות. אמרו רבותינו ז"ל שלבשתה רוח הקדש. ואפשר דכאשר מסרה עצמה על קדושת השם הוסיפה קדושה על קדושתה והוסיפה להתקדש בכל אבריה כמ"ש הרב מהר"ם אלשיך ז"ל דהמוסר עצמו על קדוש ה' מתקדש בכל אבריו ולכן זכתה שלבשתה רוח הקודש. ואפשר שמלבד שתוכה קדש באור פנימי זכתה לאור המקיף עליון אשר הקיפה מכל צדדיה ונראה שנתלבשה בתוכו:

פסוק ב

ויהי כראות המלך את אסתר המלכה וכו' נשאה חן בעיניו. פירש הרב מהר"ר אליהו הכהן ז"ל בספר אורה ושמחה עם מה שאמרו רבותינו ז"ל בילקוט כי אחשורוש היה מוכה בסנוירים וכיון שנכנסה אסתר בא גבריאל והטה ראשו של אחשורוש כלפי אסתר ונתרפא וזהו אומרו ויהי כראות המלך את אסתר המלכה נשאה חן בעיניו של אחשורוש שנתרפאו עיניו ולכן ויושט לה את שרביט הזהב לקרבה יותר אצלו בהיות שנתרפא בראות אותה:

פסוק ד

יבא המלך והמן אל המשתה אשר עשיתי לו. דקדקה אסתר לומר יבא לשון יחיד וכן אשר עשיתי לו לשון יחיד כי העיקר הוא המלך ולו דוקא נעשה המשתה. והמן לצוותא בעלמא. מפרשים:

פסוק יב

וגם למחר אני קרוא לה עם המלך. אפשר דפיו הכשילו לאותו רשע ואמר וגם מלשון גוממו עם השופי כמו שדרשו רבותינו ז"ל בפסוק גם ושתי המלכה והכא נמי וגם למחר שלמחר יהרג. וטעם הקריאה הוא שיהא מצוי עם המלך להורגו תכף בשעת כעסו וגם שלא יברח כמ"ש פרקא קמא דמגילה וזהו קרוא לה עם המלך ופי כסיל מחיתה לו:

פסוק יד

יעשו עץ גבוה. אפשר דכונתם על ידי אחרים דאין שליח לדבר עבירה. אבל אין האמת כן מכמה טעמים ולכן כתיב ויעש העץ ובדרוש הארכתי:

פרק ו

פסוק א

בלילה ההוא נדדה שנת המלך וכו'. חקר הרב מהר"י ז"ל בספר יערות דבש חלק ב' דף נ"ו דלמה הוצרך לנס הגדול של מרדכי דנדדה שנת המלך וכו' כיון שאסתר תדבר לאחשורוש על המן ויתלוהו בזה ניצולו הכל. ותירץ דכל זמן שמרדכי היה בגזרה אין תפלתו כל כך נשמעת דאין חבוש מתיר עצמו. לכן נעשה נס למרדכי כי בזה ניצול ודאי מרדכי ועתה יכול להתפלל על ישראל ותפלתו נשמעת כי מתפלל על ישראל דוקא דהוא כבר ניצול זהת"ד ולפי דבריו אפשר דזה טעם מה שאמרו רבותינו ז"ל לעולם יקדים אדם תפלה לצרה דכשהוא בצרה אין חבוש מתיר עצמו. וגם אפשר דהיינו דוקא כשאין הרחמים מתגברים. אבל במדת רחמים אפילו בצרה עצמה תפלתו נשמעת. ואפשר דזכ"ה אל ה' בצרתה לי קראתי ויעננ אל ה' מדת רחמים בצרתה לי הגם שאני בצרה ואין חבוש וכו' עם כל זה קראתי ויעננ מסיבה דהוא במדת רחמים. ובזה אפשר לתת טעם למ"ש פ"ו דתעניות דנענה רבי עקיבא לפי שהיה מעביר על מדותיו דכיון שהיה עניו כתבו ז"ל דע"י הענוה מתבטלים מעליו הגזרות רעות. אם כן לגבי העניו לא שייך אין חבוש מתיר עצמו דהעניו לא מקרי שהוא בצרה ולכך תפלתו נשמעת. ואפשר שז"ש ריב"ל גדולים נמוכי הרוח וכו' מי שדעתו שפלה עליו מעלה עליו הכתוב כאלו הקריב כל הקרבנות ולא עוד אלא שאין תפלתו נמאסת כלומר דלגבי העניו לא אמרינן אין

חבוש מתיר עצמו ואין תפלתו נשמעת דכיון דהוי כאלו הקריב כל הקרבנות לא חשיב דהוא בצרה ותפלתו נשמעת והשתא דאתינן להכי מרדכי היה עניו כמשה רבינו ע"ה ולא חשיב דהוא בצרה ותפלתו היא נשמעת. ובזה אפשר דאמרו במדרש רבה דכשרכב מרדכי על הסוס אמר ארוממך ה' כי דליתני ולפי שיטת מהר"י הנזכרת דנעשה לו נס וניצול כדי שאח"כ תשמע תפלתו דתו ליכא אין חבוש מתיר עצמו אפשר ארוממך ה' כי דליתני ורוממתני ונעשה לי נס שניצולתי. ולכן שועתי אליך עבר במקום עתיד שאתפלל על ישראל מאחר שכבר ניצולתי ותרפאני העלית משאול ועשית לי נס בפרטות. ולפי מה שכתבנו בעניותינו דלגבי העניו לא שייך אין חבוש. אפשר לרמוז ארוממך ה' כי דליתני וזכיתני להיות עניו. ולגבי דידי לא שייך אין חבוש ולכן שועתי אליך על ישראל ותרפאני וכמשז"ל שמרדכי ראה ההצלה בשמים. ואמר הכל ברמז שלא יקטרגו ובוחן לבות וכליות ידע כונתו וחדרי לבו. אכן לי הדל נראה דיש להשיב על כל דבריו דהא דאמרו אין חבוש היינו היכא שצריך לכוין בשם כמ"ש רש"י ז"ל בסנהדרין דף צ"ה ע"א שאין דעתו מכוונת לכוין בשם ע"ש ומ"ש פ"ק דברכות גבי יהב ליה ידיה ואוקמיה כבר גלה סודו רבינו האר"י זצ"ל דהיה מכוין בשם א' מע"ב שמות להעלות ניצוצי הקדושה. אבל כשמתפלל תפלה פשוטה לא נאמר אין חבוש מתיר עצמו. ואדרבא אמרו רז"ל על פסוק כי שמע אלהים אל קול הנער יפה תפלת החולה שמתפלל על עצמו יותר מתפלת אחרים וכן יש להוכיח מכמה כתובים ומאמרי רז"ל. ואעיקרא חקירתו לאו חקירה היא דכיון דהבחירה נתונה לאדם והסט"א נתלבשה בהמן לבלע ולהשחית קודם שתאמר אסתר לאחשורוש אם לא נדדה שנת המלך וכו' ח"ו היה מרדכי תלוי כי בבקר היה אומר למלך לתלות מרדכי. ותו כך היה צריך שהמן יוכנע ויושפל והן בעודנו חי הוא ישרת למרדכי ועיניו רואות וכלות בגדולת מרדכי לעילא מכל ומתפרסם קלונו וכבוד מרדכי לכל והדברים כלם נכוחים בזמנם וסדרם משפירי שפירי כאשר ירדוף הקורא:

פסוק ג

מה נעשה יקר וגדולה וכו'. אפשר כמ"ש הרב מהר"י ז"ל בספר יערות דבש דף ט"ו דיש לחקור אמאי אחשורוש לא שילם למרדכי תכף ואמאי הוצרך לכתבו ישלם לו ולא יכתב. ותירץ כי מרדכי ציוה לאסתר שלא תאמר בשמו. אך אסתר עשתה שלא כרצונו ואמרה בשם מרדכי אך אמרה שלא ידע מרדכי מזה ועל כן לא שלם לו וכתבוהו ובזה ניכר גדולת האומר דבר בשם אומרו אפילו שהוא אינו רוצה מביא גאולה לעולם עכ"ד ובזה יש לרמוז דז"ש וימצא כתוב אשר הגיד מרדכי וכו' וימצא דייקא דרך מציאה שהדרך דמי שעושה איזה שירות למלך תכף המלך פורע לו והכא נמצא כתוב שלא פרע לו והוא

דרך מציאה ואתיא זכירה דמרדכי לא רצה שיאמרו בשמו. ואסתר זאת אומרת שלא ידע מרדכי. ולזה מלבד שכרו צריך לעשות גדולה על צניעותו ואהבתו למלך שלא ע"מ לקבל פרס. וז"ש מה נעשה יקר וגדולה למרדכי כלומר יקר על עצם הדבר לגדולה בפרסום על צניעותו ואהבתו דוקא בלי תועלת. ויאמרו לא נעשה עמו דבר כלומר לא מיבעיא שלא נעשה בפרסום אלא אפילו בצנעא לא נעשה עמו בצנעא אתו עמו כלומר אליו דוקא. ולא מיבעיא שלא נעשה שני דברים א' על גוף הענין והשני על יושר לבו וצדקתו אלא אפילו דבר לא נעשה לא מינה ולא מקצתה כלל:

פסוק ד

אשר הכין לו. אמרו בש"ס תנא לו הכין. אפשר כמש"ה יערות דבש ז"ל ח"ב דף ט"ו ע"ג דיעץ המן באשר כל דין הנוגע לטוב וכבוד המלך כלם נוגעים בדבר לכן ידון המלך לבדו כרצונו. וזה גרם מיתת המן דאם היה נדון ע"פ השרים היו רבים אוהביו ומבקשים לו זכות וניצול אבל המלך דן לבדו זהו תורף דבריו עיין שם וזה רמז אשר הכין לו שהוא יעץ שהמלך לבדו ידון וזה גרם שהעץ יהיה לו והיינו דלימדנו התוספתא לו הכין מקדם קדמתה בעצתו לרע לו כי הוא אמר בענין ושתי יצא דבר מלכות מלפניו דייקא הוא לבדו וא"צ לדיינים. אי נמי אפשר בסגנון אחר בכוונת יצא דבר המלכות מלפניו כמ"ש פרקא קמא דמגילה מורד במלכות ולא צריך למדייניה והקשו התוספות דהא ילפינן מויחגור גם דוד חרבו דמתחילין מן הצד והר"ן תירץ בחידושיו דמה דצריך לדון הוא דוקא למען דעת אם הוא מורד במלכות ואחר כך א"צ למדייניה דהמלך יעשה כרצונו. וזה שאמר כאן א"צ לדעת אם היא מורדת במלכות דלא על המלך לבדו וכו' וא"כ יצא דבר מלכות מלפניו דוקא וא"צ למדיינה:

פסוק יג

אם מזרע היהודים מרדכי אשר החילות וכו'. הא דנקטי מילתא פסיקתא אפשר לומר כמ"ש הרב עיר וקדיש הרשב"א הלוי ז"ל בספר הנחמד מנות הלוי דף קס"א ע"ב משם הרב החסיד מהר"ר יהודה ן' שושן ז"ל שדת פרס שהלובש לבוש מלכות ורוכב על סוסו יש לו רשות לעשות כחפצו מבלי רשות המלך וזו היתה דעת המן שאמר כן בחושבו כי לו לו יהיה רצון המלך לעשות יקר כי בזה יוכל להרוג מרדכי בלי רשות המלך עד כאן דבריו. והן עתה כי באמת מרדכי לבש לבוש מלכות ורכב על סוסו א"כ יוכל מרדכי להרוג להמן בלי רשות המלך וכי מית חד הרי בטלה הגזרה כמשז"ל וזה שאמר כי נפול רמז על גזרת היהודים שתתבטל במה שאתה תפול לפניו בלי רשות המלך לפניו דייקא ואם מזרע היהודים מסתייעא ליה מילתא. אי נמי אשר החילות לנפול בגורל בימי

יהושע כמשז"ל ויחלוש יהושע הפיל עליהם גורלות. נפול עתה בגורל תפול לעתיד לבא. אי נמי אשר החלות לנפול לפניו דהגורל היה בחדש דגים ויהושע בן נון שרומז לדג כמשז"ל ומזרע יוסף דכתיב וידגו לרוב והגורל רמז דכשם דבימי יהושע דהוא רמז לדגים אשר החילות לנפול גם עתה וזהו שנפל לך הגורל בחדש דגים. ומ"ש אם מזרע היהודים עמ"ש בנחל ועמ"ש בקונטריס אהבת דוד דף ס"ד. ואפשר כמו שאמר בירושלמי פרקא קמא דכתובות והבאתיו שם דמסורת בידם שיהודה הרג עשו. ויש לצדד כמה צדדים בענין זה כפי דברי רבותינו ז"ל והמפרשים כמ"ש אני בעניי במקומות הנזכרים. ועתה אומר גרגיר קטן שראיתי להרב מהר"ש עדני ז"ל בספר דברי אמת כ"י דכתב וז"ל אם מזרע היהודים כמו אעפ"י עד כאן לשונו וכפי פירוש זה יש לצדד דאפשר דידעו דזרע עשו נופל ביד זרע רחל וידעו דמרדכי היה אומר שהוא משבט בנימין אך היו מסתפקים שאינו אמת אלא הוא משבט יהודה וכמו שקרו ליה מרדכי היהודי ובזה היה מתנחם המן שאינו מזרע רחל. ועל זה אמרו אף על פי שמזרע היהודים מרדכי כלומר משבט יהודה כמו שסברת. הרי החילות לנפל דיהודה הרג עשו. וגם עתה נפל תפול:

פרק ז

פסוק ד

כי אין הצר שוה בנזק המלך. ענין ערך ודמיון כלומר לא ישוה הצר בכל כסף וזהב שיש לו בנזק שניזק המלך ביהודים אם יאבדם. הרב מהר"ש עדני ז"ל בספר דברי אמת כ"י:

פסוק ה

מי הוא זה ואי זה הוא וכו'. פירש הרב עיר וקדיש מהר"ח הכהן ז"ל בפירושו כ"י דכונת אחשורוש דהגם דהגזרה מפורסמת לא ידע דאסתר יהודית שאלו ידע ודאי לא גזר כך. ועוד הגזרה לא היתה אלא לאיים עליהם להביא אותם למוסר אבל לא כיוין לעשות מעשה ולא היה חושד להמן לעקור אומה שלימה רק בהיותם עם חרף למלך ולדתו יכתב לאבדם להכניעם וע"י הכתיבה ישבר גאון עוזם ויהיו נכנעים וז"ש אשר מלאו לבו לעשות כן מעשה עכ"ד:

פסוק ו

איש צר ואויב וכו'. אפשר כמ"ש המפרשים משם הרב נפתלי שבע רצון ז"ל במ"ש הכסף נתון לך דידע דע' שנה היו גלותם וסבר דעתה אין לו רשות בהם כי עתה ילכו בגלות אדום והמן הוא השליט שהוא עמלק אדומי נין עשו הוא אדום ולכן אמר הכסף נתון לך והעם לעשות בו כטוב בעיניך שהוא רשאי ושליט ולכן כתבו ככל אשר ציוה המן

כי הוא השליט עכ"ד וזה שטות עצום דישראל לא נמכרו אלא למלכים פרעה נבוכדנצר וכיוצא ולא להדיוט כמו המן. וז"ש אסתר המלכה איש צר ולא מלך כאשר חשבת שהוא אדום וישראל אינם נמכרים אלא למלך כי אם הרע הזה מרשעתו ושנאתו עשה וזהו אויב הרע:

פסוק ח

הגם לכבוש את המלכה עמי בבית. לאפושי רתחא אמר דהדין הוא בעלה בעיר אין בו משום יחוד וכל שכן מלכה וזה שאמר הגם לכבוש את המלכה. וכל שכן עמי מלך. וכל שכן בבית. א"נ דושתי טענה שאם תבא ערומה יחמדו השרים את יפיה. והמן חייבה למיתה כלומר שטענתה שקר. וזה שאמר הגם לכבוש וכו' כלומר יש להפליא שאתה סובר דערומה בהיותה מלכה אין לחוש שיחמדו אותה. ועתה חמדת המלכה במלבושיה ולעשות עבירה ונתחתייבת על הריגת ושתי ועל אסתר:

הדבר יצא מפי המלך ופני המן חפו. הכונה כיון שיצא הדבר מפי המלך. מיד העומדים שם שראו שכונת המלך להורגו. מיד פני המן חפו כדי שלא יראה עוד למלך דבאור פני מלך חיים. שמי שנגזור עליו מיתה אם רואה פני המלך ניצול לכן חפו פניו שלא יראה פני המלך ויציל ממות נפשו. הרב מהר"ר אליהו הכהן ז"ל בספר אורה ושמחה:

פסוק י

וחמת המלך שככה. כתב רבינו מהר"א מגרמיזא ז"ל דעל שהמן יעץ להרוג ושתי עברת אחשורוש שמרה נצח עד בא עתו עכ"ד ודברי רבינו ז"ל הם תלמוד ערוך פ"ק דמגילה וחמת המלך שככה שתי שכיכות למה וכו' אחת של אסתר ואחת של ושתי:

פרק ח

פסוק ה

אם על המלך טוב וכו'. הרב עיר וקדיש כמהר"ר חיים הכהן ז"ל בפירושו כ"י כתב דמילין לצד עילאה תמלל אם על המלך הקדוש טוב. ואם מצאתי חן לפניו כמ"ש רז"ל ותהי אסתר נושאת חן בעיני כל רואיה בעיני העליונים. וכשר הדבר לפני המלך ודאי מי שיליץ טוב על ישראל וטובה אני בעיניו ודאי שאני מתפללת עליהם יכתב וכו' שאינו מספיק לקרוע שטר גזרת הכליה אלא יכתב זכותן של ישראל וזה יהיה סיבה להשיב את הספרים. וגם יכתב מחשבת המן לרע לו ולזרעו והאריך הרב ז"ל ביתר הפסוקים. ולפי דרכו אפשר לפרש במ"ש רעיא מהימנא פרשת תצא דקודשא בריך הוא אסתיר לה ולא שלט אחשורוש באסתר רק בשידה דכתיב וכבודי לאחר לא אתן עש"ב לזה אמרה

בלשון ודאי וטובה אני בעיניו שאני רואה כי בחסדך אתה מסתירני והרשע לא טמא אותי זאת היתה לי להתנפל לפניך יכתב להשיב וכו':

פסוק ז

הנה בית המן נתתי לאסתר ואותו תלו על אשר שלח ידו ביהודים. יש לדקדק דבתחילה תלו המן ואח"כ נתן ביתו לאסתר. ותו דכתיב על אשר שלח ידו וכו' ולא היה אלא בשביל העץ שעשה למרדכי. ואפשר כמ"ש לעיל משם רבינו מהר"א מגרמיזא ז"ל דעברת אחשורוש על המן שהיה סיבה להריגת ושתי שמרה נצח. ואסתר המלכה כיונה ברוח הקדש ואמרה לאחשורוש איקני בושתי וקטלה והשתא איקני בי כי ענין ושתי בוער באש עד ל"ב אחשורוש וכיונה לעורר עד לבא חמת המלך. וכבר כתבו גורי האר"י ז"ל דושתי הרע של אסתר וזה שאמר איקני בושתי חלק הרע שלי וקטלה כי הוא רע ושלט ברע והשתא איקני בדידי חלק הטוב. ולהיות כי אחשורוש טינא היתה בלבו על המן שהיה סיבה להריגת ושתי וזה עיקר שציוה לתלותו ומפני הכבוד אמר תלוהו עליו. ואסתר המלכה מצאה חן במדב"ר שאמרה איקני בושתי וקטלה ולפי האמת דעל זה נתלה דין הוא שביתו יותן לאסתר המלכה אי משום דזהו בעבור ושתי ואסתר ירשה כתרה וכל אשר לה וגם זה ראוי לה כי הוא בעבור ושתי. ואי משום דברוח מבינתה הכירה שיש בלבו על שהרג ושתי וכיונה אל האמת לאפושי רתחא. וכל זה רמז אחשורוש באומרו תחילת דיבר הנה בית המן נתתי לאסתר כלומר כך היה בדעתי זה שנים להורגו ולתת ביתו לאסתר מטעם האמור הנה לשון שמחה. ומאחר שהסכמתי להורגו הרוגי מלכות אפילו אוה"ע נכסיהם למלך תכף כצד אחד שצידד מהרימ"ט ז"ל בתשובה אשר הובאה בתורת חיים להרב מהרח"ש ז"ל חלק א' סימן צ"ד והרשב"א ז"ל בתשובה סימן אלף קנ"ט. וזה שאמר הנה בית המן נתתי לאסתר. ואותו על אשר שלח ידו כך תכתבו באגרות שזייף ציווי המלך כמ"ש בדרושים:

פסוק יג

ולהיות היהודים עתודים ליום הזה. הרב רבינו מהר"א מגרמיזא ז"ל כתב עתודים עת ו' ולא בשבת שלא יבא פורים בשבת עד כאן לשונו ולדרכו ז"ל יש לרמוז דחמשה עשר חל בשבת אבל קורין המגילה בארבעה עשר. וזה רמז עת ו' שאין פורים בשבת. ויום ט"ו שחל בשבת י"ד מגילה וזה רמז שאר אותיות שבתיבת עתודים די"ם י"ד מגילה שאם חל בט"ו קורין בי"ד:

פסוק טו

והעיר שושן צהלה ושמחה. על שקבלו התורה ברצון וידוע שהמודעא היתה על תורה שבעל פה כמ"ש בתנחומא. ויש לרמוז כי שוש"ן גימטריא המשנ"ה זמ"ן נק"ט בדקדוק (ר"ת של ששה סדרי משנה) ליהודים היתה אורה לשעבר שהמודעא לפי האמת בטלה אך עתה ושמחה שקבלוה בשמחה:

פרק ט

פסוק א

ביום אשר שברו אויבי היהודים לשלוט בהם ונהפוך הוא. אפשר כי שמח המן שמת משה רבינו עליו השלום באדר. ונהפוך הוא דזכות משה רבינו עליו השלום הצילם והוא התפלל עליהם כמשז"ל. אי נמי שאמר לו הכסף נתון לך והעם לעשות בו כטוב בעיניך. ונהפוך שתיבות אלו הם העץ (בגימטריא הכסף) נתון לך והעם לעשות בו כטוב בעיניך לעצמך כן יעשה להם כמו שפירש הרב מהר"ר אברהם צמח ז"ל א"נ דהמן רצה להגביר מדת הדין באומרו וכל זה איננו שוה לי סופי תיבות הוי"ה למפרע שהוא דין כמו שכתב רבינו האר"י זצ"ל ונהפוך הוא כי אסתר המשיכה הרחמים שאמרה יבא המלך והמן היום ראשי תיבות הוי"ה ביושר שהוא רחמים והיינו ונהפוך הוא:

פסוק ד

כי גדול מרדכי בבית המלך. אפשר דכאן רמז סוד מרדכי כי גדו"ל מרדכי בבי"ת המלך וסופי תיבות כי גדול מרדכי שם מע"ב שמות המעלה ניצוצי הקדושה. ור"ת כי גדול מרדכי גימטריא ס"ג סוד בינה ושמעו ר"ת והארה של מרדכי עוברת ויוצאת. הלך (אף על פי שכתוב בוי"ו כמ"ש כנפי יונה) כל הפי' יסוד מלכות ואם שגיתי השם הטוב יכפר בעדי. ולפי הפשט רמז ושמעו ר"ת ומטבע מוניטון שלו עובר ומתפשט הולך בכל המדינות פירוש אף אותן שאינן ממלכות אחשורוש:

פסוק ו

איש ואת פרשנדתא. פירש הרב מהר"א הכהן ז"ל איש בראש דפא רמז להמן כדכתיב איש צר ואויב ואת פרשנדתא עכ"ד ויומתק במאמר רז"ל שהביא רבינו מהר"א מגרמיזא ז"ל בשערי בינה כ"י משה רבינו עליו השלום ראה תליית ראש וסבר שהיה מרדכי ותשש כחו ושכח הוי"ן. א"ל התליה להמן. וי"ן ואת פרשנדתא וכו' ויזתא זהת"ד וא"ש איש רומז לתליית המן. וי"ן ואת פרשנדתא וכו':

פסוק כב

לעשות אותם ימי משתה ושמחה ומשלוח מנות איש לרעהו ומתנות לאביונים. אפשר לומר בפלוגתא דרבי יונתן ורבי יאשיהו. אי וי"ו להוסיף או לחלק וכתב הריטב"א ז"ל הובא במקובצת למציעא דף צ"ד משם הגדולים הרא"ה ואחיו רבינו פנחס ז"ל דפלוגתייהו בלאוין אבל בעשין כולי עלמא מודו דוי"ו להוסיף עיין שם באורך. והכא דבעי למכתב משתה ושמחה ומשלוח מנות ומתנות היה ס"ד למ"ד וי"ו לחלק דהכא נמי נימא או זה או זה. להכי הקדים לעשות אותם דהכא עשה ובעשין וי"ו להוסיף אליבא דכ"ע:

פסוק כו

על כן קראו לימים האלה פורים על שם הפור. לכאורה יפלא דהפור הוא סעיף קטן מכל הצע"ר הגדול והנפלאות שהיו בענין ואמאי נקרא פורים. ותו פורים תרי והול"ל פור. ואיך קאמר פורים על שם הפור. ואפשר כמ"ש הרב מהר"ח הכהן ז"ל דאחשורוש עצמו הפיל הגורל להמן וז"ש בכתוב דסמך אחשורוש הפיל פור. גם כתב הרב מהר"י ז"ל דאחשורוש סבר דיכתב לאבדם היינו לאבד דתם והמן כיוין לעקרם מן העולם. ולזה אמר מי הוא זה וכו' עיין שם באורך ולזה הוצרכה אסתר המלכה להתחנן ולבכות להעביר רעת המן דאחשורוש הוא עומד בשלו לאבד הדת וזו היא שקשה ועל זה הוצרכה אסתר המלכה להפיל תחינה ודמעתה על לחיה לבטל הכל לחיות נפש וגוף ישראל ונמצא דכשהפיל אחשורוש הפור היה בדעתו לבטל דת ישראל והמן היה בדעתו להרגם וה' ברחמיו הפליא לעשות שנתבטלו השתי גזרות של גוף ונפש וחיו על התורה ועל העבודה וזהו הפלא העצום. אך הוא בהעלם מפני כבוד המלך. וזהו שאמר על כן קראו לימים האלה פורים תרתי משמע על שם הפור כי בזה הפור היו שתי גזרות דאחשורוש הפילו וכיוין לבטל הדת. והמן הרע כיוין להרוג והם שתי גזרות ושתי גורלות בבת אחת. ולכן נקרא פורים תרי משמע. על כל דברי האגרת הזאת ומה ראו על ככה ומה הגיע אליהם. שם רמז זו היא שימת עין על כל דברי האגרת ושם ימצא דאחשורוש הפיל הפור דסמיך בכתוב אחשורוש הפיל פור. ועיניו תחזינה תמיהת אחשורוש מי הוא זה ואיזה הוא. ואחר תליית המן נשארה כמה זמן אסתר המלכה עד שבאה ובכתה ונתחננה. ומכל זה ורמזים אחרים יבין שם פורים על שם הפור והמון חסדי ה' הרבים וטעם קבלת התורה:

פסוק לב

ומאמר אסתר קיים דברי הפורים האלה ונכתב בספר. אפשר במ"ש לעיל משם הרב מהר"י ז"ל ביערות דבש דאמאי אחשורוש לא שילם למרדכי תכף ואמאי הוצרכו לכתבו

ישלם לו תכף. ותירץ דמרדכי צוה לאסתר שלא תאמר בשמו. אך אסתר עשתה שלא כרצונו ואמרה בשם מרדכי אך אמרה לו שלא ידע מרדכי מזה ועל כן לא שילם לו וכתבוהו ומזה ניכר גדולת האומר דבר בשם אומרו אפילו שאינו רוצה הוא מביא גאולה לעולם זהת"ד. וז"ש ומאמר אסתר שאמרה בשם מרדכי אפילו שלא רצה הביא גאולה וז"ש קיים דברי הפורים האלה. והחידוש אפילו שלא ירצה. וכי תימא מנא לן שמרדכי לא רצה לז"א ונכתב בספר למה לא שילם לו תכף אלא מוכרח שהוא לא רצה ומביא גאולה לעולם הוא ברחמיו יגאלנו למען שמו וכבודו עלינו יראה אור החיים:

תם ונשלם שבח לאל בורא עולם הזה והבא. הוא ברחמיו יאיר עינינו ויטהר לבנו ורעיונינו עינא ולבא. ויצילנו משגיאות גם עד זקנה ושיבה. יורנו מדרכיו ונלכה בארחתיו ארחות חיים.

בילא"ו. ילא"ו בנל"כ ואע"י. הודי להי כי טוב כי לעולם חסדו.